

התוכל ליישב הקושיה עפ"י דברי הספרא הנ"ל?

2. הסבר מהיכן דייקו שזקן וחולה מותרים להגיד ע"י שליח?

3. התוכל להסביר עפ"י דברי הספרא הנ"ל מהו ההבדל בין גדר "אמר" לבין גדר "הגד"?

4. "לאמור"

מלבי"ם ויקרא ו: כבר בארנו ההבדלים שבין דיבור ואמירה, שהדיבור מורה על הדיבור המבטאי לבד ולא יסמך אל הזולת, והאמירה תהיה אל אחר, מתוך כל רגיל בדברי חז"ל ומפרשי המקרא לפרש מילת "לאמור" - שיאמר לזולת, כמו שנאמר דברים רבה (ואתחנן ו) "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור" מהו "לאמור"? אמר ר' עזריה: לאמור לדורות, שיהיו מתפללים בשעת צרה, שהרי משה אעפ"י שנאמר לו: (דברים ג) "לא תעבור את הירדן הזה" התחיל מתחנן. ואולם זה לא יתכן, במקום שכתוב אחריו "דבר אל בני ישראל" וכן במקום שכתוב "ויאמר לאמור", ולמדנו בספרא שיש עוד כמה כוונות למילה זו, ויתפרש כל אחד כפי עניינו: לפעמים פירושו שיאמר להם דברי כיבושין, כמו שתמצא בבמדבר רבה (נשא פ' יב, יח) (במדבר ז, ג): "ויביאו את קורבנם לפני ה'... ויקריבו אותם לפני המשכן" שהביאום ומסרום לציבור, באו ועמדו לפני המשכן ולא קבל מהם, עד שנאמרה לו מפי הגבורה "קח מאתם!" "הה"ד" ויאמר ה' אל משה לאמור" מהו "לאמור"? תני רב הושעיה: "משה, צא ואמור להם דברי כיבושין ודברי נחמות".

xx הסבר, כיצד דייקו מפסוקנו שהכוהן אומר לאשר על הבית דברי כיבושין, והלא נושא פסוקנו הוא "אשר לו הבית"?

5. מה רמז [או רמזים] מצאו חז"ל לכך, שנגעים באים על לשון הרע?

6. הסבר את הקל וחומר שבסוף הספרא, במה חמור דיבור דברי גנאי בפניו משלא בפניו?

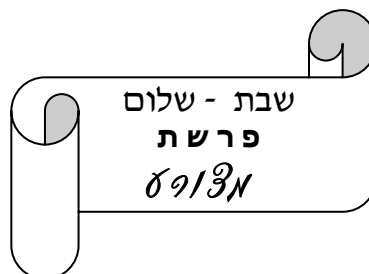
ג. ויקרא רבה יז, [ז]

פרק יד פסוק לד: "... בבית ארץ אחוזתכם" - זה בית המקדש, שנאמר: (יחזקאל כד) "הנני מהלל את מקדשי גאון עוזכם", "ובא אשר לו הבית" - זה הקב"ה, שנאמר [חגי א'] "יען ביתי אשר הוא חרב"; "והגיד לכהן" - זה ירמיהו, שנאמר (ירמיהו א): "מן הכהנים אשר בענתות"; "כנגע נראה לי בבית" - זו טינופת ע"ז: "... הה"ד (יחזקאל ח): "והנה מצפון לשער המזבח סמל הקנאה הזה" ... "וציווה הכהן ופנו את הבית" - (מלכים א יד, כו): "ויקח (=שישק מלך מצרים) את כל אוצרות בית ה'"; "ונתץ את הבית"; "וביתא דנא סתריה" (עזרא ה יב - על נבוכדנצר מלך בבל); "והוציא אל מחוץ למחנה" - "ועמא הגלי לבבל" (עזרא שם, המשך הפסוק דלעיל). יכול לעולם? ת"ל: (ויקרא יד, מב) "ולקחו אבנים אחרות" - שנאמר (ישעיה כח, טז): "לְכֹן כֹּה אָמַר יְהוָה הִנְנִי יֹסֵד בְּצִיּוֹן אֶבֶן אֶבֶן בִּתּוֹן פֶּנֶת יִקְרַת מוֹסֵד מוֹסֵד הַמְּאֻמִּין לֹא יִחִישׁ".

* לדעת בעל "יפה תאר" על מדרש רבה נפלה כאן טעות וצ"ל (מלכים ב כד, יג) "ויוצא משם את כל אוצרות בית ה'" [אשר גם הוא מדבר בנבוכדנצר]

מה גרם לדרשן לדרש את פסוקינו בדרך של דרש אלגורי?

השאלות המסומנות ב-X קשות והמסומנות ב-XX קשות ביותר, יענה כל אחד לפי דרגתו.

ע ל ו ן ה ד ר כ ה ל ה ו ר א ת פ ר ש ת ה ש ב ו ע

ע ל - פ י ה ג ל י ו נ ו ת ש ל נ ח מ ה ל י ב ו ב י ן - ש נ ה ת ש כ " ב

נ ג ע י ב ת י ם

פ ר ק י ד , פ ס ו ק י ם : ל ג - מ ה

מ צ ו ר ע [ת ש כ " ב]

בפרשה זו עסק גם גליונו בפרשת מצורע תש"ו, וראוי להתחיל את הלימוד בפרשה זו בדברי הרמב"ם (הלכות טומאת צרעת פרק ט"ז) המאירים עיניים בעניין סתום זה. המעיין ימצא גם בעלון ההדרכה לגיליון מצורע תש"ז.

המדרשים המובאים בשאלה א בנויים כולם על הדיוק הסגנוני: ויש להשוות את ההתחלות הבאות:

פ ר ק י ג פ ס ו ק ב : א ד ם כ י י ה י ה ב ע ו ר ב ש ר ו
פ ס ו ק ט : נ ג ע צ ר ע ת כ י ת ה י ה ב א ד ם
פ ס ו ק י ח : ו ב ש ר כ י י ה י ה ב ו ב ע ו ר ו ש ח י ן
פ ס ו ק כ ד : א ו ב ש ר כ י י ה י ה ב ע ו ר ו
פ ס ו ק ל ח : ו א י ש א ו א ש ה כ י י ה י ה ב ע ו ר ב ש ר ם
פ ס ו ק מ ז : ו ה ב ג ד כ י י ה י ה ב ו נ ג ע צ ר ע ת
פ ר ק י ד פ ס ו ק ל ד : כ י ת ב ו א ו א ל ... ו נ ת ת י נ ג ע צ ר ע ת ב ב י ת א ר ץ א ח ו ז ו ת כ ם

וחרגה זו מן הסגנון היא האומרת דרשני - מעניינים בקשר לזה דברי המלבי"ם שם:
כשתדקדק תמצא שעל הדברים היוצאים מגזרת ה' לא יאמר לשון "נתינה", רק אם הם לטוב, או שהם לתכלית טוב, כמו "וה' נתן קולות וברד", "ונתן מלכיהם בידך". אבל על הדברים הרעים לא יבוא לשון נתינה, רק אם יכוון על הוראת הקיום. כמו (ויקרא כו): "ונתתי את עריכם חרבה"; (ירמיהו ט): "ונתתי את ירושלים לגלים"; (יחזקאל טו): "ונתתי את הארץ שממה" שפירושו שתישאר שממה ימים רבים.
לכן ממה שבא פה על הנגעים לשון "נתינה" הוציא ר' יהודה, שהם לתכלית טובה, לכלא פשע ולהתם חטאת.

המדרש המובא בשאלה האחרונה נראה מוזר בריחוקו הגמור מפשטי הכתובים. יצחק היינמן בספרו (דרכי האגדה) העמידנו על כך, שפירושים אלגוריים של פסוקי הלכה אינם תדירים בין מדרשי חז"ל, ולעולם לא יבואו כדי לדחות את פירוש הפסוק כפשוטו. יש ונדרשו הפסוקים כמדברים בעתידו של עם ישראל. (ומביא דוגמא הקרובה למקומנו במדבר רבה פרשת נשא הדורשת את שלוח המצורעים מן המחנה):

במדבר רבה ז: (במדבר ז, י): צו את בני ישראל: רבן פתרין קרייה בגלות. על שעברו ישראל על המצוות נתחייבו שלוח - זה גלות. הה"ד "וישלחו מן המחנה" - אין 'וישלחו' אלא לשון גלות, כמו שנאמר (ירמיה טו): "שלח מעל פני ויצא". "מן המחנה" זו א"י, ששם השכינה שורה. "כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש" רמז להם, שאם יעברו ישראל על ג' עברות הללו עכו"ם וגו' ושפיכות דמים, יתחייבו גלות, צרוע - זו ע"ז... (עיין שם)!

פסוקי פרקנו על הנגע הנראה תחילה "כנגע" בבית, הנבדק אחרי שפנו את הבית, העלול להיות פושה, עד שיהיו מוכרחים לחלוץ את האבנים המנוגעות, העלול לפרח שוב עד שלא תהיה תקנה אלא בנתיצת הבית, פסוקים אלה קרובים להיות נדרשים דרש אלגורי, ואף בדורנו נדרשו דרש חדש במאמרו של דב סדן (אז דב שטוק) במאמר "על הבאר הסתומה" והמעמיד בראשו את כל פרשתו והפותר במלים: "רבה היא תוכחת הדברים שאנו משמיעים עתה באוזנינו, כדי לבאר לעצמנו את הנגע אשר בבית, בית הדור - הנגע, עניינו ושורשו. תוכחת דברים זו, אף כי היא רצופה בקורת, קטרוג ומוסר, אין אתה מוצא בה מדרך הבדיקה שמצינו בפרשת מצורע לעניין בית ונגעו, לא זו חובת המצוי ולא זה מצוי החובה, אשר לו הבית נוהג גם עתה בלשון המעמדי את הצרעת כצרה מועטת, מודע גם עתה בלשון: נגע, אלא "כנגע", ואלו הכוהנים, אם אינם מסתפקים ברביע דרכו של הכוהן שבפרשה, הריהם מגיעים לכל המוטב כדי מחציתה. נמצא שאינם רואים את הנגע אלא בשטחי שורשו - את קירות הבית, ועל כן הם מדברים על שקערורות, ירקרקות או אדמדמות אך אינם רואים את הנגע בעמקי שורשו, - את אבניו עציו ועפרו ואינם מדברים על "אבנים אחרות" ועל עפר אחר, וממילא אינם מסמיכים עשייה לדבור ומדמים בלבם, כי נרפא הנגע...".

ואולי המשווה את דברי המדרש שבויקרא רבה ל"מדרש" החדש יראה שהקודם הלך בדרך האלגוריה ואילו האחרון משתמש בדברי פסוקינו במשמעות סמלית - ואולם הבאנו את הקטע, כדי להראות כיצד גם דברי תורה הללו, הסתומים מאתנו ורחוקים מהבנתנו הפרו את המחשבה ולמדו לקח.

נחמה ליבוביץ

